

BİR ASKER SİYASETÇİNİN DOĞUŞU: GAIUS MARIUS

Okan DEMİR* - Sinem AYDOĞAN DEMİR**

Öz

Gaius Marius, Roma'nın Geç Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan ve asker siyasetçi olarak da tanınan güçlü liderin ilkidir. Onun ortaya koyduğu yöntemler Roma'nın geleneksel iki kutuplu *optimates*- *populares* siyasetini başkalaştırmış, Sulla, Pompeius, Caesar, Marcus Antonius, Augustus gibi Cumhuriyet'in son dönemini şekillendiren figürlere rehberlik etmiştir. Marius'un siyaset tarzını şekillendiren ve dönüştüren unsurlar -Senato partisi *optimates* ve halk davasını savunan *populares* arasındaki çatışmada *populares*in siyasi hareket alanının daraltılması, senato oligarşisinin Gracchus sonrası dönemde iç ve dış politikadaki başarısızlıkları- aynı zamanda kendinden sonraki *populares* siyasetini de etkilemiş, halkçı bir siyasetçi olarak başladığı siyasi kariyerinin asker siyasetçiye evrilmesine neden olmuştur. Bu makalede Marius'un ilk *consullük* yılı olan İÖ 107 yılına değin halkçı siyaset içindeki konumu ve bu süreçte senato oligarşisinin durumu bağlamında geleneksel siyasetten ayrılışı tarihsel veriler ışığında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Roma Cumhuriyeti, Gaius Marius, *Populares*, Siyaset, Senato

Abstract

The Emergence of a Warlord Politician: Gaius Marius

Gaius Marius, the pioneer of warlord politicians in the Late Republic, reshaped Roman politics with his methods and was a model for Sulla, Pompeius, Caesar, Antonius, and Augustus, forming the last age of the Republic. The vicissitudes which consisted and transformed Marius' political methods were also inspiring for *populares*. During the conflict between *optimates*, senatorial party, and *populares*, men of people in the Late Roman Republic, because of restriction *populares*' political space by senatorial government and failures of senatorial oligarchy in domestic and foreign affairs caused to transform Marius' career from typical popular politician to warlord politician. Marius' position in popular politics until the year his first consulate, 107 B.C., his separation from traditional politics, and the condition of senatorial oligarchy in this period, is evaluated in this study.

Keywords: Roman Republic, Gaius Marius, *Populares*, Politics, Senate

* Arş. Gör. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kastamonu.
E-Posta: odemir@kastamonu.edu.tr ORCID: 0000-0001-7772-5550

** Arş. Gör. Dr. Kastamonu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kastamonu.
E-Posta: saydogan@kastamonu.edu.tr ORCID: 0000-0002-5722-1053
(Makale Gönderim Tarihi: 10.12.2021 - Makale Kabul Tarihi: 07.06.2022)

Giriş

Roma Cumhuriyetini sonlandıran krizin, Tiberius Gracchus ve kardeşi Gaius Gracchus öncülüğündeki *populares* hareketinin reformlarına kurulu düzenin temsilcisi senato ve *optimates*in karşı koymasıyla başladığı iddiası, eskiçağ yazarları tarafından dile getirilen bir düşüncedir¹. Gaius Gracchus ve destekçilerinin İÖ 121 yılında *consul* Opimus tarafından senato nihai kararı (*senatus consultum ultimum*) uyarınca devletin bekası adına öldürülmesi, Roma Cumhuriyeti'nde geleneksel siyasetin sona erdiğini göstermiştir. Marius, Roma güç dengeleri içinde *clienslik* gibi geleneksel bağlardan faydalanabilen, halk davasının taraftarı bir *novus homodur*. Aynı zamanda o, Gracchus sonrasında ortaya çıkan kriz nedeniyle geleneksel *populares-optimates* kutuplaşmasını aşan, asker siyasetçi tipini inşa eden öncü bir karakterdir. Onun *popularisten* asker siyasetçiye geçirdiği dönüşüm, aynı zamanda Cumhuriyeti sonlandıran krizin siyasi kariyerine etkisini göstermektedir. Marius'un ilk *consulluğuna* değin *populares* ve senato arasındaki çatışmadaki konumu, Gracchus sonrası senato oligarşisinin halkçı hareketin alanını daralttığı bir sürece rastlamaktadır. Bu süreçte senatonun iç ve dış politikadaki yinelenen başarısızlıkları ve halkçı siyasetin içinde bulunduğu ataletin daha sonraki aşamada, onu, muharip askerlerini siyasi bir araç olarak kullanan ve şahsi çıkarlarını kamu yararı önünde tutan bir siyasetçiye dönüştürdüğü düşünülebilir.

Arpinium'daki Cereatae'da orta halli bir ailenin² çocuğu olarak dünyaya gelen Marius, küçük bir kentte yaşamalarına rağmen, ailesinin aracılığıyla Roma'da çeşitli bağlantıları devralmıştır³. Geleneksel Romalı-İtalyan eğitimine göre yetiştirildiği dönemindeki Yunanca belagat, felsefe gibi zengin sınıf mensuplarının faydalanabildiği

¹ Cic. Rep. I.31'de "onun (Tiberius'un) *tribunluğu* halkı iki parçaya bölmüştür" (illius ratio tribunatus divisit populum unum in duas partis) der. Dion. Hal. II.11.2-3'de yöneticiler ve halk arasındaki uyumun Gaius Gracchus tarafından bozulduğunu (ἐξ οὗ δὲ Γάιος Γράκχος ἐπὶ τῆς δημοκρατικῆς ἐξουσίας γενόμενος διέφθειρε τὴν τοῦ πολιτεύματος ἀρμονίαν) ileri sürülür. Vell. II.2.2-3'de Tiberius'un faaliyetlerinin devleti büyük tehlikeye sürüklediğini (summa imis miscuit et in praeuptum atque anceps periculum adduxit rem publicam) iddia edilir. App. Civ. I.27'de Gaius Gracchus'un reformlarının durdurulmasıyla halkın her şeyi yitirdiğini (καὶ ὁ δῆμος ἀθρόως ἀπάντων ἐξεπεπτώκει) bir bakıma Cumhuriyetin kurtuluş umudunun kaybedildiğini belirtmektedir.

² Plut. Mar. III.1de ailesi için kendi emeğiyle geçinen αὐτοργός ve yoksul πένης sıfatlarını kullanır. Söz konusu dönemde kendilerini geçindirebilecek toprağa sahip bir ailenin yoksul sıfatıyla nitelendirilmesi biraz abartılıdır. Diod. XXXIV-XXXV.38'de Marius'un ailesi için δημοσιώνης (mültezim) tabirini kullanır. Velleius Paternulus, Historia Romana, 16. Yüzyıl edisyonunda "Marius natus equestri loco" şeklinde yer almasına rağmen modern dönemde yapılan bazı edisyonlarda equestri (atlı mevkii) yerine taşra (ruresti) veya kırsal (agresti) anlamlarına gelen kelimeler kullanılmıştır (Vel. II.11.1). Doğduğu yer hakkında, Aur. Vict. Vir. ill. LXVII.1'de "humili luco natus" ibaresini kullanır. Ayrıca Val. Max. VIII.15.7'de onun Numatia'da Scipio Aemilius emri altında süvari olarak (equestria stipendia mereret) hizmet verdiğini belirtmektedir. Bunun için bk. Purser 1899, s.382. Marius'un equester geçmişi için bk. Weyand 1935, s.1368, Badian 1958, s. 194-195.

³ Ailesinin İÖ 188'de vatandaşlık hakkı kazanan Latin hukuklu (ius Latii) varlıklı zümreye mensup oldukları ve siyasi bağlantıları tesis etmek amacıyla Roma'nın bazı büyük ailelerinin himayesine girdikleri de açıktır. Herennius'un himayesinde buldukları konusunda bk. Plut. Mar. V.4. Ayrıca bk. Carney 1961, s.8 vd, Evans 1995, s.28 vd.

Bir Asker Siyasetçinin Doğuşu: Gaius Marius

sofistike eğitimden uzak kaldığı anlaşılmaktadır⁴. Henüz yirmili yaşlarının başında⁵ Aemilianus Scipio'nun emrinde askerlik hizmetini başarıyla tamamlamış, takip eden süreçte, İÖ 131-130'da askeri *tribun* (tribunus militum) seçilmiştir⁶. İÖ 119'daki halk *tribunluğu* (tribunus plebis) görevine değin memleketi Arpium'da yerel görevler üstlendiği düşünülebilir⁷. Onun halk *tribunluğu* öncesinde *questorluk* yaptığına dair kayıtlar⁸ bulunsa da Sallustius ve Plutarkhos'un buna değinmemesi, ilgili göreve getirildiğine dair şüpheleri kuvvetlendirmektedir⁹.

Siyasi Kariyeri ve *Clientslik*

Marius İÖ 119'da *tribunus plebis* (halk tribunu) seçildiğinde¹⁰ seçim güvenliğini sağlayan düzenleme uyarınca oy kullanma sıralarının daraltılmasını yasalaştırmıştır¹¹. Dönemin *consulleri* L. Caecilius Metellus ve L. Aurelius Cotta'nın ilgili yasaya karşı çıkmaları üzerine Marius onları tutuklamakla tehdit ederek kararlılığını göstermiş, *consullerin* tasarıyı veto edecek bir *tribunus* bulamaması neticesinde oy güvenliğini

⁴ Yunanca belagat eğitimi almaması hakkında bk. Sall. Iug. LXIII.3; LXXXV.32; Plut. Mar. II.2, Sall. Iug. LXXXV.40'ta Marius'un "babamdan ve diğer muhterem kişilerden aldığım terbiye uyarınca zarafet kadınlara mahsus iken erkeklere yaraşanın çalştımak, zenginliktenşe şanın erdemini kaynağı ve ev eşyalarındansa silahların kıymetli olduğunu öğrendim" (nam ex parente meo et ex aliis sanctis viris ita accipi, munditias mulieribus, viris laborem convenire, omnibusque bonis oportere plus gloriae quam divitiarum esse; arma, non supellectilem decori esse) dediğini aktarır.

⁵ Plut. Mar. XLV.7 (ἐβδομήκοντα βεβιωκόσ) ve CIL I².1.195'te yer alan kayda göre yedinci *consulluğunu* yaptığı ve öldüğü İÖ 86'da 70 yaşında olduğu belirtildiğinden Marius'un İÖ 157-156'da dünyaya geldiği, yirmili yaşların başında İÖ 134'te İspanya'da savaştığı anlaşılmaktadır. Tarih ve yaş konusunda bk. Vell. II.9.4; Weynand 1935, s.1369, Evans 1995, s.36.

⁶ CIL I².1.195; Sall. Iug. LXIII.4'te tüm *tribun*ların onayıyla seçildiğini (per omnis tribus declaratur) ve halk tarafından tanındığını belirtmektedir. İspanya'da başarılı askerlik hizmetinin Val. Max. VIII.15.7 ve Plut. Mar. III.2-3'te doğrulandığı göz önüne alınırsa İspanya hizmeti sonrası *tribunus militum* seçilmesi güçlü bir ihtimaldir.

⁷ Valerius Maximus'a (Val. Max. VI.9.14) Marius, Arpinium'da yerel görevleri değerli bulmadığı için Roma'da *quaestorluğu* elde etmeye cesaret etti (Arpinatibus honoribus iudicatus inferior quaeturam Romae petere ausus est). Fakat Evans (1995, s.34) Valerius Maximus'un genellemeye başvurduğunu ileri sürmektedir.

⁸ CIL I².1.195, Broughton 1951, s.521, Aur. Vict. Vir. ill. LXVII.1'de "primis honoribus per ordinem functus" (ilk makamlara sırasıyla gelmiştir) ibaresinden yola çıkarak onun *questorluk* yaptığı düşünülse de CIL I².1.195 ve Aur. Vict. Vir. ill.'deki kaydın daha sonradan İÖ 82'de Sulla tarafından standart hale getirilen *cursor honorum* hiyerarşisi/mertebelemi takip ettiği düşüncesiyle yazıldığı düşünülebilir bk. Evans 1995, s.40.

⁹ Plutarkhos'un Marius'un *Halk Tribunu (Tribunus Plebis)* seçilmesinde Metellus desteğinden bahsetmesi nedeniyle onun Balericus'un emri altında *questorluk* yaptığı, bu nedenle ilgili ailenin *cliens*i haline geldiğine dair bir görüş vardır. Bunun için bk. Carney 1961, s.17, Bicknell 1969, s.327 dn. 5. Bununla birlikte askeri kariyerinin uzunluğu ve memleketinde faaliyetlerde bulunduğu düşüncesiyle Evans, (1995, s.39-42) *questorluk* iddiasını reddetmektedir.

¹⁰ CIL I2.1.195, Plut. Mar. IV.1; bununla birlikte, Val. Max., VI.9.14'te onun *tribunluk* seçimlerindeki ilk adaylığında başarısız olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bk. Evans 1995, s.43.

¹¹ Cic. leg. III.38'de *lex de suffragiis* kapsamında değerlendirdiği bu yasadın "Pontes etiam lex Maria fecit angustus" (Marius yasası da dar köprüler yaptı) cümlesiyle bahseder.

sağlayan ve bu yolla yargılamalarda nüfuzlarının gücünü kısıtlayan *Lex Maria* yasalaşmıştır¹². Plutarkhos, onun bu kararlı duruşuyla senatoya karşı halkın lideri haline geldiğini belirtir¹³. Marius'un halk yararına sunduğu yasanın arkasında durarak *consulleri* hapisle tehdit etmesi abartı gibi görünse de imkânsız değildir. Zira halk *tribunlarının* magistratları haksız icraatlara karşı tutuklatması ve icraati durdurması *populares* geleneği dahilinde başvurdukları yöntemlerdir¹⁴. İÖ II. yüzyıl boyunca süre gelen ve deniz aşırı bölgelerde büyük kayıplara neden olan savaşlar halkın tepkisine yol açmış, *tribunlar* İÖ 151, İÖ 149 ve İÖ 138 yıllarında celpleri durdurmuşlar¹⁵, bunun yanında İÖ 151'de ve İÖ 138 yılı *consullerini* tutuklatmışlardır¹⁶. Bu açıdan bakıldığında Marius kariyerinin başında halkçı bir yöntemle (*populatio agere*) halkın esenliğini (*populi salus*) savunmuştur¹⁷.

Gaius'un şehir *plebsini* yanına çekmek için başlattığı sabit fiyattan tahıl arzı uygulaması, *optimates* tarafından "hazineyi tüketen büyük çaplı bir rüşvet" gibi görülmüş, G. Gracchus'un tahıl yasası, İÖ 119 veya daha sonraki on beş yıl içerisinde *tribün* Marcus Octavius tarafından "hem devlet hem de halk için daha ılımlı bir fiyat düzenlenmesiyle" revize edilmiştir¹⁸. Marius'un İÖ 119'da karşı çıktığı yasa teklifinin Octavius'un düzenlemesi olduğuna dair şüpheler bulursa da¹⁹ "halk yararına" bir yasanın,

¹² Plut. Mar. IV. 2vd. yargılamalarda güçlülerin etkisini kısıtlayan (τῶν δυνατῶν ἀφαρῆσθαι τὴν περὶ τὰς κρίσεις ἰσχύν) ifadesini kullanır.

¹³ Plut. Mar. IV.3.

¹⁴ Halk *tribunlarının* icrayı durdurma (*ius intercedendi*) ve tutuklama (*ius coercendi*) yetkileri vardı. Bunun için bk. Küçük 2015, s.130-137.

¹⁵ İÖ 151'deki müdahale için bk. Liv. Per. XLVIII.16, Taylor 1962, s.21-22.

¹⁶ Cicero (Cic. leg. III. 19-25) genel hatlarıyla halk *tribunluğunu* (*tribunus plebis*) devletin ahengini bozan bir kurum ve aşırı yetkilere sahip bir siyasi pozisyon gibi görür. İÖ 138 yılı *consulleri* P. Cornelius Scipio Nasica ve D. Iunius Brutus'un hapse atılmasını bu nedenle olumsuz karşılar ve bu işlemi gerçekleştiren *tribun* C. Curiatius'tan insanların en alçağı ve en rezili (*homo omnium infimus et sordidissimus*) ifadesiyle bahseder. Ayrıca bk. Liv. Per. LV.3.

¹⁷ Meier 1965, s.558, bu kavramların *popularesin* yöntemlerini açıklamadaki işlevselliğine işaret eder.

¹⁸ Cic. off. II.72 "C. Gracchi frumentaria magna largitio; exhauriebat igitur aerarium; modica M. Octavi et rei publicae tolerabilis et plebi necessaria; ergo et civibus et rei publicae salutaris". Cic. Brut. 222'de *tribun* M. Octavius'un tahılın düşük fiyattan arzını değiştiren yasasını halk meclisindeki oyların tümünü alarak geçirdiğini belirtir. Marius'un muhalefeti için bk. Plut. Mar. IV.4'te Marius'un halka rağmen devlet yararına bir tahıl yasasına karşı çıktığını belirtmesi Marius'un *populares* tutumuna aykırı olması nedeniyle hatalı olmalıdır.

¹⁹ Marcus Octavius'un hangi yıl *tribunluk* yaptığı kaynakların yetersizliği sebebiyle tespit edilememektedir. Last 1932, s.95'te Marius'un karşı çıktığı yasanın Octavius'un yasası olabileceğini belirtir. Sall. hist. 1.62M (Idem fecere Octavius et Q. Caepio sine gravi cuiusquam expectatione neque sane ambitu publice.) Octavius'un yasasından halk aleyhine yapılan bir düzenleme gibi bahsetmektedir. Bununla birlikte, Scullard 2011, s.38'de Marius'un karşı çıktığı yasanın Octavius'un yasası olduğunu kabul ederken, bu düzenlemenin Gracchus'un yasasını genişletmesi ve tahıl yardımının kapsamını artırması nedeniyle Marius'un karşı çıktığını, Sall. hist., 1.62M ve Cic. off. II.72'ye rağmen Plutarkhos'a dayanarak ileri sürmektedir. Rowland 1964, s.107vd. yasanın sahibi ve tarihi hakkında birçok bilinmez olduğunu belirtmekle beraber, ilgili yasayı İÖ 104'teki *tribun* Saturninus'un yasasından önceye tarihlenmektedir. Bunun için ayrıca bk. Schovánek 1972, s. 236 bu yasayı Saturninus'un yasasından önceye konulmasını eleştirmektedir.

Bir Asker Siyasetçinin Doğuşu: Gaius Marius

G. Gracchus'un ölümü ve Marius'un ikinci kez *consul* seçildiği İÖ 104 yılı arasında gündeme gelmesi, ilgili dönemde *optimates*in hakimiyetinin bulunduğu ve Gracchus reformlarının birer birer etkisizleştirildiğine dikkat edilirse, mümkün görünmemektedir²⁰. Diğer bir deyişle, Marius'un *tribunluğu* döneminde karşı çıktığı²¹ tahıl yasasının Plutarkhos'un dediği gibi halkın çıkarına bir yasa değil, bilakis G. Gracchus'un halka ucuz fiyattan buğday arzını sağladığı *lex frumentiana*nın halk için kazanımlarını tersine çevirecek nitelikte olduğu dönem koşulları dikkate alındığında neredeyse kesindir; ayrıca Marius'un siyasi kariyerinin başında *populatio agere* tutumuyla tezat teşkil edebilecek böyle bir hamlede bulunmadığı varsayılabilir²².

Marius'un nüfuzlu Metellus ailesinin mensubu ve *tribunluk* seçimindeki destekçisi *consul* L. Caecilius Metellus'u oy güvenliğini sağlayan tasarının yasallaşması uğruna tutuklamakla tehdit etmesinin, Metellusların tepkisine yol açtığı ve bu nedenle İÖ 117'deki *aedilislik* görevine seçilemediği²³ ileri sürülmüştür²⁴. Marius'un Geç Cumhuriyet döneminin önde gelen ailelerinden Metellusların nüfuzundan istifade etmek

²⁰ Coles 2020, s.53vd. İÖ 111 *tribun* Sp. Thorius tarafından çıkarılan ve Gracchusların koloni ve arazi yasalarına göndermelerde bulunan *lex agraria*nın Gracchus arazi reformundan bir sapma niteliğinin bulunması buna örnektir.

²¹ Mommsen 1863, s.134'te Senato oligarşisinin Gracchus toprak reformunu ilga sürecinde şehirdeki ayak takımını teskin etmek için rüşvet niteliğindeki tahıl yasasına Marius'un karşı çıktığını ileri sürerken, Carney 1961, s.21'de Marius'un tahıl yasasına muhalefetini *optimates*le uzlaşma arayışına bağlar.

²² Pelling 1986, s.166 vd. Plutarkhos'un senato-halk arasındaki siyasi karşıtlığı üzerinden Roma Cumhuriyet tarihini konumlandırılması motifine Marius'un hayatı üzerinden kurguladığı anlatısında da yer verdiği ve bunun Eski Yunan'daki ολιγοι-δημος karşıtlığından kaynaklandığı düşüncesindedir. Plutarkhos'un Marius biyografisinde kullandığı ve bazen sapmalarla yol açabilen mecaz ve teşbihlere dair bk. Carney 1961, s.24-31. Bununla birlikte *populares*in modern anlamda olmasa bile kurulu düzenden hak talep edilmesi anlamında bir siyasi hareket anlamına geldiği ve bünyesindeki çeşitli yöntemlerle kitleleri bu çerçevede sürüklediği bir gerçektir. Nitekim, Cic. Sest. 96'da Roma'daki siyasi kutuplaşmayı şöyle tarif etmiştir: Halkın işlerinde yer almak isteyen ve buna göre iş görmek isteyen iki tür grup vardır: Bunlardan biri *populares* iken diğeri *optimates*dir. Çoğunluğu, işleri ve sözleriyle memnun etmek isteyenler *populares* olarak addedilirken, en iyi kişilerlerin tavsiyelerine uygun kararlar verenler ise *optimates*dir (Duo genera semper in hac civitate fuerunt eorum qui versari in re publica atque in ea se excellentius gerere studuerunt; quibus ex generibus alteri se popularis, alteri optimates et haberi et esse voluerunt. qui ea quae faciebant quaeque dicebant multitudinem iucunda volebant esse, populares, qui autem ita se gerebant ut sua consilia optimo cuique probarent, optimates habebantur). bk. Meier, 1966, s.116vd; Genel hatlarıyla *populares* hareketi hakkında bk. Perelli1982, s.10vd.; Demir, 2021, s.154-159.

²³ Cic. Planc. 51; Plut. Mar. V.1-2'de önce *aedilis curulis*lik için seçime girdiğini ancak başarısız olunca hemen *aedilis plebis*liğe aday olsa da yine başarısızlığa uğradığını ve bu durumun tek bir makam için seçimlere girilen Roma'da sıra dışılığını vurgular.

²⁴ Badian 1958, s.195 dn 3, Carney 1961, s.20 vd; krs. Bicknell 1969, s.339'da Metellusların, İÖ 120'de *optimates*in gadrine uğrayan Gracchus destekçilerinin bakiyelerini himaye etme pozisyonuna düşmemek uğruna yavaşmaları Marius'a karşı çıkmış gibi davrandıklarını belirtir.

üzere *cliensliklerini* kabul ettiği²⁵ düşünülse dahi, daha kariyerinin başındaki bir *novus homonun* himayesi altına girdiği ailenin mensubuna halk çıkarı adına karşı çıkabilmesi, *clienslik* bağının, en azından Geç Roma siyasetinde, geçici seçim ittifakları yapmaktan öte bir anlam taşımadığının göstergesidir²⁶.

Yönetim ve bilim otoritelerinin “iktidar seçkinlerinin” bulunduğu tüm siyasi düzenlerde halka ve yeni simalara açıklığı her zaman tartışmalıdır²⁷. Soy aidiyetinin önem arz ettiği, tarımsal üretime dayanan Roma toplumunda bir *novus homonun*, yönetim erkini büyük oranda tekellerinde bulunduran ailelerin mensupları arasında siyasi hayatta yükselebilmesi, çetin ve zahmetli bir uğraştır²⁸. Cicero, In Verrem’de bu durumu, muhtemelen kendi tecrübelerinin ışığında, Gaius Marius’u da anarak bir *novus homonun* azımsanmayacak hasımlarla karşılaştığını ve zorlukların üstesinden geldiklerini, bununla birlikte *nobilesin* bu makamlara eğlenerek ve kaygısızca ulaştıklarını belirtir²⁹. Marius’un kariyerini biçimlendirirken hali hazırdaki güçlü ailelerin ve etkili kişilerin desteğinden başka İÖ III. yüzyılın son çeyreğinden itibaren *populares* hareketinin yarattığı siyasi iklimin katkısıyla, senato karşıtı muhalefetin odağı haline gelen *equitesin*³⁰ yardımını aradığı düşünülebilir. Özellikle Gaius Gracchus’un *equites* sınıfına rüşvet davalarında jüriliği ve Asia Eyalet’i vergilerinin yine bu sınıf mensubu *publicani* tarafından toplanmasını mümkün kılan yasal düzenlemelerle senato karşıtı muhalefet kapsamında *equites-populares* cephesini tahkim etmiştir³¹. Marius, geleneksel Roma siyasi dengelerini değerlendirmesi ve atlı sınıfının (*equester ordo*) Gracchus sonrası kazandığı

²⁵ Bu iddia Plut. Mar. IV.1’de “ailesine başından beri hizmet ettiği Caecilius Metellus’un desteğiyle” (Κεκλιίου Μετέλλου σπουδάσαντος, οὗ τὸν οἶκον ἐξ ἀρχῆς καὶ πατρόθεν ἐθεράπευεν) halk *tribunus* seçtiği kaydından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bk. Scullard 2011, s.37-39.

²⁶ *Cluensliğin* siyasi etkisinin sınırlılığı üzerine bk. Wallace-Hadrill 1989, s.68 vd; Brunt 1988, s.397 vd; Demir 2021, s.20 vd. Marius’un çağdaşı İÖ 115 *consulü* M. Aemilius Scarus’un kariyeri ve kurduğu ittifaklar üzerinden bir değerlendirme için bk. Shatzman 1974, s.197-222. Shatzman (1974, s.220 vd) bir senatörün *dignitas* ve *auctoritas* gibi kavramlardan feragat ederek *factioya* sadakatle bağlılığına ihtimal vermemektedir. Romalıların *clienslik* bağını kişilerle tesis ettiği gibi hakimiyeti altına aldıkları topluluklarla da bu bağ kullanmışlardır. Bk. Karahan 2020, s.527-546.

²⁷ Mills 1974, s.73 vd. Modern ABD’de belirli bir soya mensubiyetin öneminin yanında iktisadi, siyasi ve askeri yöneticilerin, yalnızca aynı sosyal ve ekonomik sınıftan gelenlerin kabul edildikleri okullar ve kulüplerle statülerini tahkim edebildiklerini, yönetim aklının buralarda kurulan ilişkiler ağıyla şekillendiğini belirtmektedir.

²⁸ Meselenin *novi homines* (yeni insanlar) açısından görünüşü üzerine bk. Wiseman 1971, s.107 vd. Scullard (2011, s.331 dn. 9) bir *novus homonun* yükselebilmek için *factio* yaratma zorunluluğunu işaret etmektedir.

²⁹ Cic. Verr. II.5.181-182’de *nobilitasın novi hominise* önyargısından ve hasımlığından bahsetmektedir.

³⁰ İÖ 223 ve 217 yılları *consulu* Gaius Flaminius’un halkçı politikalarının yanında İÖ 218’de senatörlerin ticaret yapmasını sınırlayan *Lex Claudia*’ya verdiği destek *populares-equites* işbirliğinin en erken somut kanıtları gibi ele alınabilir. Bk. Demir 2021, s.69.

³¹ Asia Eyaleti vergilerinin *publicani* tarafından toplanması konusunda bk. Kaya 2019, s.324- 335; Kaya 2009, s.209; Kaya 2005, s.26; Taşdöner 2017, s.74 vd; Badian 1972, s.64 vd; Hill 1952, s.108; Magie 1950, s.164 vd, Stockton 1979, s.153-156; Rüşvet davalarında *equester* jürilerinin düzenlemesi için bk, Badian 1972, s.64 vd; Hill 1952, s.108 vd; Stockton 1979, s.138-153; Rowland 1965, s.361-373; Sherwin-White 1972, s.83-99; Mommsen 1863, s.116 vd.

Bir Asker Siyasetçinin Doğuşu: Gaius Marius

nüfuzdan da faydalanmak istemesi dönemin koşulları dikkate alındığında olağandır. Onun Metelluslar ile bozulan ilişkilerine rağmen İÖ 115'te *praetor* seçilmesi hatta takip eden süreçte *consul* seçilebilmesinde elde ettiği *equester ordo* desteğinin belirli bir payının bulunduğu ileri sürülebilir³². Mensup olduğu *populares* geleneğinin etkisi ve edindiği *equites* desteği, takip eden dönemlerde *clienslik* gibi geleneksel bağlarla sınırlanmadan, ona, kariyerinde ilerleme fırsatlarını sunmuştur³³. Nitekim, Marius'un İÖ 109-108 yıllarında Q. Caecilius Metellus'un *legatusu* olarak Numadia'da görev yapması, hizipler (*factiones*) arasında kan davası veya kin gütme gibi olguların Geç dönem Roma siyasetinde karşılığının bulunmadığını göstermektedir³⁴. Marius, *clienslik* gibi bağlılık ilişkisini dönüştürebilen *populares* geleneğine mensup bir siyasetçidir; bu nedenle onun *salus populi* ve *dignitas* gibi kavramların önüne asimetrik bağlılık ilişkisi *cliensliği* koyması çok düşük bir ihtimaldir.

İÖ 115'te az farkla *praetor* seçilmesi üzerine hile (*ambitus*) yaptığı kanaatinin bazı kesimlerce dile getirilmesini bir soruşturma takip etse de bunun sonucunda aklanır³⁵. Marius'un soruşturulması, magistratlık seçimlerinde seçmenlerin tercihlerini etkilemek amacıyla ziyafet, aynı mal veya para dağıtımı gibi seçim rüşvetini (*largitio*) yasaklayan yasalara³⁶ rağmen, seçim güvenliğinin İÖ II. yüzyıl boyunca zafiyete uğradığının göstergesi gibi kabul edilse de kimi zaman başarısız adayların yenilginin yükünü omuzlamak istememesi ve rakibinin başarısını gölgelemek amacıyla hile iddiasını

³² Carney 1961, s.19-24; Badian 1958, s.194 v; Evans 1995, s.35 vd; Badian 1963-1964, s.141-154.

³³ Marius'un *equites* ile ilişkileri için bk. Diod. XXXIV-XXXV.38; Vell. II.11.1-2.

³⁴ Badian 1958, s.195; Scullard 2011 s.39; Carney 1961, s.23'te Marius'un Numadia'da Metellus'un *legatusu* olmasının Iulius Caesar ailesinden Iulia ile yaptığı evliliğin ona kazandırdığı prestijle ve *equites* ile kurduğu yoğun ilişkiler ile açıklamaktadır. Buna karşı bk. Bicknell 1969, s.330vd. bu görüşü eleştirmektedir. Dönemin siyasi iklimi için bk. Shatzman (1974, s.207vd.) *factiolar* ve kişiler arası ilişkilerin esnek olabileceğini belirtir. Ona göre (1974, s.215 vd.) evlilikler dahi bir *factioya* siyasi adanmışlığın (*fides*) göstergesi kabul edilemez.

³⁵ Plut. Mar. V.2-5'te Hile şayiası Marius'un yakın arkadaşı Cassius Sabaco'nun hizmetkarının oy sıralarında görünmesinden çıktığını ileri sürer. Gaius Herennius, Marius'a karşı ifade vermeye çağrıldığında, Marius'un ailesinin kendi ailesinin *cliensleri* olması ve bir *patronusun cliensine* karşı şahitlik yapamayacağını öne sürerek ifade vermeyi reddeder. Ancak Marius, Herennius'un ifade vermeye için ileri sürdüğü *clientela* bağından, *magistratlığa* seçilmesi hasebiyle kurtulduğunu iddia eder. Plutarkhos'un Marius'un beyanının yanlış olduğuna ve kişinin ancak *curulis magistratlıklarından* birine seçilmesi durumunda *clientela* bağından azade olacağına dair bir değerlendirmesi bulunsa da *praetorlük sella curulis* makamlarından biridir.

³⁶ İÖ 181'deki *Lex Baebia* seçmenlere rüşvet dağıtılmasını yasaklayan ilk yasa düzenlemesi olmakla birlikte; İÖ 182'de *Lex Orchia Sumptuaria* adayların seçmenlere verdikleri yemekleri bir nevi rüşvet gibi değerlendiren "yemek yasalarının" (Macr. Sat. III.17.13'de Cato enim sumptuarias leges cibarias appellat) varlığı da bilinmektedir. Lintott 1999, s.70-71, *Ambitus/ambire* dairesel hareket etmek, geçit resmi düzenlemek, seçilmek için yasal olmayan çaba sarf etmek anlamına gelmektedir. *Largitio* ise genel bir ifadeyle rüşvet vermek demektir. Polyb. VI.56.4'te seçimlerde rüşvete başvuranların ölümle cezalandırıldığını ileri sürse de buna dair bir kanıt günümüze ulaşmamıştır bk. Lintott 1990, s.8vd.

ortaya atabildikleri göz önüne alınmalıdır³⁷. Marius, *praetor* sıfatıyla daha sonra da *propraetor* olarak görev yaptığını bildiğimiz *Hispania Ulterior* eyaletine gitmiştir³⁸.

II. Kartaca Savaşı sırasında İber yarımadasında tesis edilen Roma varlığı, İÖ 197'de *Hispania Citerior* ve *Hispania Ulterior* eyaletleri ile kurumsallaştırılmıştır³⁹. Bununla birlikte İspanya, İÖ II. yüzyıl boyunca Roma yayılımına paralel şekilde emperyalist kuvvet ile yerli halkın çatışmalarına sıklıkla sahne olmuştur. Özellikle İÖ 181-179 ve İÖ 154-151 yıllarındaki Keltiber Savaşları ve bugünkü Portekiz'de yer alan Lusitania'da İÖ 155-139 yıllarında aralıklarla süren savaşlar, Romalılar için ciddi kayıplara mal olsa da Batı Akdeniz egemenliği için önem arz etmiştir⁴⁰. Marius'un İspanya ile geçmişi *magistratlığı*nın daha öncesine, süvari sınıfından Scipio Aemilianus'un komutasında Numantialılara karşı savaştığı İÖ 134-133 yıllarına dayanmaktadır⁴¹. Yöneticilik görevinin tamamlandığı İÖ 113 yılına kadar genellikle asayiş sorunlarıyla ilgilendiği ve bunları büyük oranda giderdiği anlaşılmaktadır⁴². Plutarkhos VI. 1'de Onun dönemindeki yöneticilerin aksine, halkı etkilemek için kullanılan zenginlik ve belagatten yoksun bir şekilde siyasi hayata döndüğünü belirtmektedir⁴³. Buradan hareketle, Marius'un *praetor*lük döneminde servet edinme amacıyla, yerli halkın malını gasp etmeye yönelmediği düşünülebilir⁴⁴. Marius,

³⁷ Millar 1998, s.99; Carney 1961, s.22'de hile soruşturmasını Metellusların intikam hamlesi gibi değerlendirmektedir.

³⁸ Plut. Mar. VI. 1'de “μετὰ δὲ τὴν στρατηγίαν κλήρω λαβῶν τὴν ἐκτὸς Ἰβηρίαν” *praetor*luğundan sonra İspanya'nın kendisine kur'ada çıktığını belirtmektedir. Plutarkhos, Marius'un bir yıl Roma'da *praetor*lük yaptığını belirtmesi, Sulla'nın daha sonraki yıllarda yaptığı *praetor*lerin eyalet görevlerine çıkmadan önce bir yıl boyunca Roma'da görevlendirilmesi düzenlenmesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Bununla birlikte, ilgili uygulamanın Sulla öncesinden örnekleri bulunmaktadır Broughton 1951, s.535 n. 3. Marius'un görevine İspanya'da başladığı ve daha sonra *propraetor* sıfatıyla görevine devam ettiğine dair bk. Mommsen 1863, s.197, Evans 1995, s.66.

³⁹ Livius (Liv. XXXII.27.6) *praetor* sayısının yeni kurulan *Hispania Citerior* ve *Hispania Ulterior* eyaletlerinin teşkil edilmesi sebebiyle altıya yükseltildiğini belirtmektedir. Ayrıca bk. Broughton 1951, s.333.

⁴⁰ Richardson 2004, s.95-155; Demircioğlu 2019, s.270 vd.

⁴¹ Plut. Mar. III.2-3, Val. Max. VIII.15.7 İspanya'da daha önce askerlik hizmetini ifa etmesi, onun *praetor*lük seçimlerinde *Hispania Ulterior* eyaletinin *praetor*luğuna atanmasına etkisi tartışmalıdır. Her ne kadar Gaius Gracchus'un İÖ 123'te çıkardığı ve İÖ 52'ye yürürlükte kalan *lex de provinciis consularibus* uyarınca *consuller*in seçilmeden önce görev yapacakları eyaletlerin senato tarafından belirlenmesine yönelik bir düzenleme sunulsa da eldeki verilerden *praetor*lük seçimleri için bir yenilik getirip getirmediği belirsizdir bk. Stockton, 1979, s. 130-131, Badian, 1999, 1265. Sall. Iug. XXVII.3'te rüşvete bulaşan siyasetçilere halkın tepkisinden çekinen senatonun Afrika'yı *consullük* eyaleti haline getirdiği ibaresinden yola çıkarak *praetor*lerin seçildikten sonra senato tarafından belirlenen kura ile görev yapacakları eyaletlere gönderildiği ileri sürülebilir. Ayrıca bk. Cic. Ad Fam. I.7.10'da Galya eyaleti ve Caesar üzerine değerlendirmesi bu yönde yorumlanabilir.

⁴² Plut. Mar. VI.1.

⁴³ Yunanca belagat eğitimi almaması hakkında bk. Sall. Iug. LXIII.3.; LXXXIII.32; Plut. Mar. II.2.

⁴⁴ Bununla birlikte, Cic. Verr. II.3.209'da buldukları eyaletlerde tahıl toplama bağlamında irtikap ve yolsuzluğa bulaşma konusunda kamuoyunun şüphelerini “ellerindeki yetkilerin büyüklüğüyle

Bir Asker Siyasetçinin Doğuşu: Gaius Marius

*praetor*luğu sonrasında bir *patricius* ailesi (gens) olan Iulius Caesar ailesinden Iulia ile yaptığı evlilikle ve halkçı siyasetiyle kazandığı kariyerini toplumsal saygınlıkla perçinlemiştir⁴⁵.

Iugurtha Savaşı ve *Consulluğu*

Kariyerinin başında *populares* siyasetinin çeşitli özelliklerini benimseyen Marius'un dönüşümü, ortaya çıkan şiddet iklimi ve senatörlerin yolsuzluklarıyla birlikte asker siyasetçiye evrilmiştir. *Senatus consultum ultimum*⁴⁶ ile bastırılan Gracchus liderliğindeki *populares* hareketi sonrasında halkçı siyasetin genel hatlarıyla bir durgunluk dönemine girdiği ve Roma siyasetinde güvenlik ihtiyacının ve fırsatçılığın baskın hale geldiği ileri sürülebilir. Tiberius Gracchus'un İÖ 133'te başlattığı kamu arazisinden hisselerin ihtiyaç sahibi vatandaşlara dağıtılmasını yürüten ve aynı çerçevede büyük çiftlik sahiplerinin yasanın belirlediği sınırın üzerinde ellerinde tuttıkları arazileri kamulaştıran toprak komisyonu İÖ 119'da ilga edilmiş ve tasarruf sahiplerinden kira alınmasına hükmedilmiştir. İÖ 111'deki yasa uyarınca, kira alınmasından vaz geçilerek kamu arazilerini ellerinde tutanların tasarruf ettikleri toprak özel mülkleri sayılmıştır⁴⁷. Diğer taraftan yine Gracchus reform programının önemli bir parçasını teşkil eden koloni kurulumu bu dönemde durmuştur⁴⁸. Appianos'un deyimiyile *plebs* her şeyi kaybederken⁴⁹ Sallustius'un anlattığı biçimiyle halk, güçlü azınlığın elinde tuttuğu bir oyuncak haline gelmiş, temsilcilerinin mahvedildiğini görmüştür⁵⁰.

Kuzey Afrika'daki Numidia tahtı üzerinde hak iddia eden Iugurtha'nın yol açtığı olaylar, muktedir pozisyonundaki *optimates*in yönetimdeki yetersizliğinin ve yozlaşmışlığının en çarpıcı göstergesidir⁵¹. İÖ 149'da Scipio Aemilianus'un düzenlemesi

izale edebilen kişiler" (Magna est hominum auctoritas, et tanta ut etiam delicti suspicionem tegere possit) arasında Marius'u da saymaktadır. Shatzman 1975, s.279'da Marius'un yağma ve ganimete dayalı zenginliğini Iugurtha savaşındaki pozisyonu aracılığıyla elde ettiğini belirtmektedir. Romalı yöneticilerin İÖ IV. yüzyıldan itibaren hakimiyeti altındaki bölgelerde izledikleri yağma ve talan yöntemiyle zenginlik devşirmeleri üzerine genel bir değerlendirme için bk. Harris 1991, s.74 vd.

⁴⁵ Carney 1961, s.23'te Marius'un *praetor*luğu süresince *publicani* ile ilişkiler geliştirip altın ve bakır madenlerine sahip olduğunu bu zenginliğin ona Iulius gensine yakınlaşma imkânı tanıdığını ileri sürmektedir.

⁴⁶ İÖ 43' değin çıkarılan on bir *senatus consultum ultimum* bulunmaktadır. İÖ 120'de Gaius Gracchus, İÖ 100'de L. Appuleius Saturninus, İÖ 77'de Marcus Aemilius Lepidus, İÖ 63'te Catilina, İÖ 52'de Clodius Pulcher takipçilerine ve İÖ 49'da Caesar'a karşı çıkarılan *populares* karşıtı *senatus consultum ultimum*lara örnektir. Bk. Plaumann 1913, s.321–386; uygulamanın hukuki niteliği için bk. Eren 2018, s.1125-1145.

⁴⁷ İÖ 119 ve İÖ 111 yasaları için bk. Mommsen 1863, s.134; Douglas 1956, s.376-395.

⁴⁸ İÖ 118'de kurulan vatandaş kolonisi Narbo bu dönem için bir istisnadır.

⁴⁹ App. Civ. I.27.

⁵⁰ Sall. Iug. XXXI.2.

⁵¹ Iugurtha savaşına dair günümüze ulaşan en detaylı kaynak İÖ I. yüzyılda yaşamış *popularis* siyasetçi ve devlet adamı Gaius Sallustius Crispus'un yaklaşık İÖ 40 yılında yazdığı *Bellum Iugurthinum* adlı eseridir. Eserin *nobilitas* sınıfına ve *optimatese* karşı keskin eleştirilerle dolu olması güvenilirliği hakkında bazı şüpheleri ortaya çıkarsa da genel hatlarıyla ilgili dönemin

uyarınca, kral Massinissa'nın büyük oğlu Miscipsa ülkenin kralı olmuştur. Bununla birlikte, krallıktaki işlerin yürütülmesinde fiili bir etkisi bulunan yeğeni prens Iugurtha, İÖ 134'te İspanya'da başta Scipio Aemilianus ve Roma'nın önde gelen siyasi figürleriyle kurduğu bağlar sayesinde amcasının kendisini evlat edinmesini sağlayarak diğer kuzenleriyle birlikte taht üzerinde hak sahibi haline gelmiştir⁵². İÖ 118'de kral Miscipsa'nın ölmesi üzerine, Iugurtha ile üvey kardeşleri arasında taht mücadelesi başlamış, Iugurtha krallığın tamamına hâkim olunca, üvey kardeşi prens Adherbal Roma hakemliğini talep etmiştir. Romalıların arabuluculuğu ile bir anlaşma yapıp⁵³ krallık iki prens arasında paylaşılsa da Iugurtha'nın tüm krallık üzerinde egemenlik kurmak yönündeki hırsları anlaşmayı geçersiz kılmıştır. İÖ 112'de Iugurtha, İÖ 115 yılı *consulu* ve bu dönemin *princeps senatusu* Marcus Aemilius Scarus başkanlığında bir heyetle yaptığı sonuçsuz görüşmelerden sonra⁵⁴ Adherbal'ın başkenti Kirte'yi ele geçirmiş, içinde İtalyan tüccarların ve *publicaninin* de bulunduğu ahaliyi katletmiştir⁵⁵. Senatonun Iugurtha'yı engellemekteki başarısızlığı, Iugurtha'nın *nobilitas* kesiminden önemli dostlarından yardım alması ve rüşvete bulaşmış senatörlerin aracılığıyla kendisine karşı yapılacak müdahaleleri engelleyebilmesinden kaynaklanmıştır. Kirte'de tüccar kesiminden İtalyanların katledilişine tepki *populares* siyasetçilerden ve atlı sınıftan kişilerden geldi⁵⁶. İÖ 111'de *consul* L. Calpurnius Bestia'nın komutasındaki ordunun Iugurtha'yı birkaç muharebede mağlup etmesini takiben, Marcus Aemilius Scaurus başkanlığındaki bir heyet, Iugurtha'nın Numadia krallığını kabul eden ve hafif yaptırımları olan bir anlaşmayla savaşı sonlandırdı. Bu olay üzerine halkçı *tribunus plebis* C. Memmius, Bestia ve Scarus başta olmak üzere *nobilitasın* önde gelen simalarını Iugurtha'dan rüşvet almakla suçlamış, Numidia kralının Roma'da yargılanıp kendisinden rüşvet alan siyasetçileri açıklamasını sağlayacak bir yasa teklif etmiştir. Iugurtha, Roma'ya getirilip mecliste halkın huzuruna çıkarılsa da ifade vermesi yine irtikaba bulaşmış *tribun* C. Baebius tarafından engellendi⁵⁷.

siyasi atmosferini –büyük oranda kendi dönemindeki tecrübelerden aldığı ilhamla– yansıttığı tartışmasızdır. Bunun için bk. Boyana 2018, s.335-356.

⁵² Iugurtha'nın nüfuzlu Romalılarla kurduğu bağlar ve tahtta hak sahibi olması üzerine bk. Sall. Iug. VIII-X.

⁵³ Sall. Iug. XIII.6'da Iugurtha'nın müzakerelerin lehine gelişmesi için senatörlere rüşvet verdiğini belirtir.

⁵⁴ Sall. Iug. XXV.1-4'te Scarus'un Iugurtha ile özel ilişkiler tesis ettiğini ve Afrika'da işleri bulunan senatörlerin kendi çıkarlarını öne çıkarıp kamu yararını göz ardı ederek ordu gönderilmesi yerine elçi heyetinin gönderilmesinde etkili olduklarını ileri sürer.

⁵⁵ Sall. Iug. XXVI.1-3; Diod. XXXIV-XXXV.31.

⁵⁶ Mommsen 1863, s.148. Sall. Iug. XXVII.3'te halkın rüşvete bulaşan senatörlere duyduğu güvensizlik ve tepkiden çekinen senatonun Afrika'yı *consulluk* eyaleti haline getirdiğini ifade eder. Gaius Gracchus'un İÖ 123'te çıkardığı yasayla *consul* adayının görev yapacakları eyaletin seçimlerden önce ilan edilerek, eski usuldeki adayın seçildikten sonra senato tarafından tevdi edilmesindeki şaibenin önüne geçmek amaçlanmıştır. Demir, 2021, s.136.

⁵⁷ Bu konuyla ilgili Sallustius'un detaylı anlatımı için bk. Sall. Iug. XXVII.1-5; XXIX-XXXIV. Ayrıca bk. Broughton 1951, s.541. Bu olayda *equitesin populares* ile birlikte siyasi pozisyon alması üzerine Scullard 2011, s.40; Mommsen 1863, s.150. Bununla birlikte Hill 1952, s.117 vd. ve Carney 1961, s.25 vd. Senatonun bu dönemdeki genel politikasının doğrudan müdahale yerine

Bir Asker Siyasetçinin Doğuşu: Gaius Marius

Halk meclisinin ve halk temsilcilerinin senato ile işbirliği halindeki kral tarafından küçük düşürülmesi, senato merkezli siyasetin tükenişini de göstermektedir. Yine aynı yıl Sp. Thorius tarafından çıkarılan arazi yasası, Gracchuslar'ın toprak reformunu fiilen sonlandırarak, Numidia olayının yanında, *optimates*in siyasi ve ekonomik tekeline halk nazarında bariz hale getirmiş, bu nedenle halk içinden çıkan ve halk için siyaset yapan bir lidere duyulan ihtiyaç alevlenmiştir⁵⁸. Nitekim İÖ 110 yılının *consulü* Spurius Albinus ve kadrosunun Numidia'da utanç verici yenilgiler alması üzerine, İÖ 109 yılının halk tribunu C. Mamilius Limetanus, atlılardan (*equites*) müteşekkil bir mahkemenin kurulmasını ve eski *consuller* Bestia, Opimus ve Sp. Albinus suçlanarak sürgüne gönderilmesini sağlamıştır⁵⁹.

Marius bu ortamda İÖ 109 yılı *consulü* Q. Caecilius Metellus'un *legatusu* sıfatıyla Numidia'daki savaşa dahil olmuştur. Tedbirli bir strateji izleyen komutanın aksine astı Marius, cesaretli girişimleriyle ve mütevazî tavırlarıyla askerler arasında popülerite kazanmıştır⁶⁰. Başarıları ve Afrika'da faaliyet gösteren atlı sınıftan siviller ve askerlerle kurduğu güçlü ilişkiler,⁶¹ onu İÖ 107 yılı *consullük* seçimlerinde aday olmak için cesaretlendirmiştir. Komutanından seçimlere katılmak için Roma'ya dönme iznini almakta güçlük çekmesine⁶² rağmen savaş sırasında kazandığı şöhretle *consul* seçildi. Marius'un tüccar kesimine ve halka komutanının kendi çıkarı için savaşı uzattığı ve

bağımlı krallıklarla bölgesel egemenliği sağlamak olduğunu belirterek, senatörlerin savaştan ziyade anlaşmayı tercih ettiklerini, savaşı *equester* sınıfının kıskırttığını ileri sürer.

⁵⁸ Sall. Iug. LXV.4 halkın özellikle Mamilius'un yasasıyla yeni kişi için hazır olduğu her şeyin Marius'un leyhine geliştiğini belirtir (Simul ea tempestate *plebs*, nobilitate fusa per legem Mamiliam, novos extollebat. Ita Mario cuncta procedere.). Boyana 2018, s.346.

⁵⁹ Mahkemenin *equites*ten kurulması üzerine bk. Cic. Brut. 128; Sall. Iug. XL.4'te üç kişilik soruşturma heyetine üye olarak seçilen (*quaesitor*) Marcus Aemilius Scarus'un hüküm giymekten kurtulduğunu belirtir.

⁶⁰ Sall. Iug. LV-LXXIII arasında Marius'un *consul* seçilene kadar Metellus ile yürüttüğü başarılı seferlerine yer vermiştir. Plut. Mar. VII.1-4. Boyana 2018, s.348-349'da Marius'un başarılarının Sallustius tarafından abartıldığı, onun hatalarını görmezden gelerek, Sallustius'un aslında Marius'un kişiliğinde Caesar'ı övmek istediğini belirtmektedir.

⁶¹ Sall. Iug. LXV.4 hem asker hem de ticaretle uğraşan *equites*in Marius'u tek komutan olarak tanıdığını (Itaque et illum et equites Romanos, milites et negotiatores Marium imperatorem poscant), Velleius Paterculus, (Vell. II.11.2) tüccarların ve işadamlarının desteğiyle komutanı Q. Caecilius Metellus'a karşı çıkabildiğini (Hic per publicanos aliosque in Africa negotiantis criminatus Metelli lentitudinem) belirtir. Hill 1952, s.120-121'de *equites*in Marius'u destekleme sebebini Kuzey Afrika'daki savaşı hızlı bir şekilde sonlandırarak güvenliği tesisleriyle ticari faaliyetlerine devam etme istekleriyle açıklar.

⁶² Marius'un komutanı Metellus'tan izin alamaması Sall. Iug. LXIII-LXV'de komutanın *nobiliste* sıklıkla görülen lakayit ve kibirli bir karaktere sahip olmasına (inerat contemptor animus et superbia, commune nobilitatis malum) bağlar. Plut. Mar. VIII.1'de Metellus'un arkadaşı Turpilius'un Iugurtha'dan rüşvet alarak Vaga kasabasına Numidialılara teslim ettiği ithamının Marius tarafından dile getirilerek yargılanıp öldürülmesinin, komutanı Metellus'un, astı Marius'un başarılarından duyduğu rahatsızlığı kine dönüştüren olay niteliğini taşıdığını ileri sürse de Sall. Iug. LXIX.1-3'te Turpilius'un Metellus'un başkanlık ettiği divanıharpte suçlu bulunarak idam edildiğini belirtir.

kendisinin seçildiği takdirde Iugurtha'yı birkaç gün içinde yakalayacağını beyan etmesi⁶³, Iugurtha savaşı boyunca *nobilitas*ın rüşvet ve ihanete bulaşması, Metellus ve Marius'un şahsi özelliklerinin göz ardı edilerek Metellus gibi bir kişinin daha önceden övünç kaynağı olan *nobilisliğin*in halk tarafından olumsuzlanmasına, bir *optimasa* karşı mücadele veren senatonun yeni adamı (novus homo) Marius'un da seçmen nezdinde coşkuyla karşılanmasına neden olmuştur. Sallustius, Metellus ve Marius'un iyi ve kötü özelliklerini partileşmenin coşkusuyla halkın görmezden geldiğini belirtir⁶⁴.

Senatonun, Marius *consul* seçildiğinde Metellus'un *proconsul* sıfatıyla Numidia Savaşı'nın komutanlığına devam etmesini sağlamaya çalıştığı anlaşılmaktadır⁶⁵. Bu hamle, halk *tribunu* T. Manlius Mancinus tarafından çıkarılan ve Afrika savaşını Marius yürütmesini sağlayan *plebiscitium* ile kabul edilen yasayla bertaraf edilir. İÖ 147'de Scipio Aemilianus'un halkoyuyla Afrika komutanlığını elde etmesi⁶⁶ ile Marius'un durumu arasındaki farklılık, Gaius Gracchus'un İÖ 123 yılındaki yasası ile senatonun *consuller*in, *praetor*lerin ve *proconsuler*in *provincialar*ının belirlemede tek yetki sahibi olduğunun kabul edilmesinden sonra atılmış bir adım niteliğinden kaynaklanır ve doğrudan senato yetkisine müdahale anlamını taşır⁶⁷.

Marius'un Numidia Savaşı'na asker toplamada getirdiği yenilik *popularis* olarak başladığı kariyerini asker siyasetçiye dönüştüren en önemli adımı teşkil etmektedir. Roma ordusunun her ne kadar üçte ikisi müttefiklerden teşkil etse⁶⁸ de tam hukuklu vatandaşlarının orduya katılımı, şehir devleti kurumlarının devamlılığı açısından önem arz etmektedir. Marius, Roma vatandaşlarının en yoksul kesimini teşkil eden ve *census* listelerinde mülksüz olmaları nedeniyle *comitia centuriata*da bir *centuria* (bölük) ile temsil edilen ve askerlik yükümlülüğü bulunmayan proleterlerden (proletarii) masrafları hazineden karşılanmak üzerine profesyonel bir ordu kurmuştur⁶⁹. Mülksüzlerden asker alımına İÖ 216 Cannae muharebesindeki büyük kayıplardan sonra meydana gelen istisnai

⁶³ Sall. Iug. LXIV.5; Cic. off. III.79.

⁶⁴ Sall. Iug. LXXIII.1-7; Cic. off. III.79'da Marius'un seçimlerde komutanını kötüyerek halkı yanlış yönlendirdiğini, Metellus gibi ulu bir adamı ve vatandaşı (summum virum et civem) kötülediğini ileri sürer.

⁶⁵ Sall. Iug. LXXIII.7 halk tarafından *plebiscitium* ile Afrika komutanlığının Marius'a verilmesinden önce senatonun Metellus'a *proconsullük* yetkisinin vermesinin beyhude bir çaba olduğunu belirtir.

⁶⁶ Astin 1967, s.67 vd Scipio'nun işini kuraya bırakmamak için, çünkü Gracchus yasasından önce *consullere provincia* ataması kura ile yapılıyordu, bu yöntemle başvurduğunu belirtir. *Provincianın* kapsamı üzerine bk. Kaya 2005, s.12-13.

⁶⁷ Lintott 2006, s.91.

⁶⁸ Vell. II.15.2'de müttefiklerin her yıl Romalıların iki katı asker verdiklerini belirtir. Müttefik askerlerin İÖ III. Yüzyılın son çeyreğinden müttefikler savaşına değin Roma ordusundaki yeri için bk. Brunt 2001, s.84-90; Kaya 2006, s.344.

⁶⁹ Sall. Iug. LXXXIV.3-4'te senatonun Marius'un yoksullardan asker toplamasına, halkın askerlik için isteksiz olacağı ve bu nedenle Marius'un savaşı ve halkın desteğini kaybedeceğini düşünerek karşı çıkmadığı düşüncesiyle hareket ettiğini ileri sürse de ganimet ve ün kazanma isteğiyle katılımın sağlandığını belirtir.

Bir Asker Siyasetçinin Doğuşu: Gaius Marius

celp hariç⁷⁰ zenginlik esasına göre teçhizatlanan ordunun ve yine bu ayrıma göre *magistrat*ların seçildiği Centuria Meclisini (comitia centuriata) teşkil eden oy gruplarının⁷¹ bulunduğu Roma'da daha önce rastlanmamıştır⁷². Marius, kısa zamanda ordusunu gönüllülerle güçlendirip sefere çıkmak üzere harekete geçmeyi amaçladığı muhakkaktır⁷³. Diğer yandan, seçimlerde kendisini destekleyen kitleye iş imkânı yaratmak amacıyla da bu uygulamaya başvurduğunu Sallustius ve Florus'un eserlerindeki yorumdan anlamak mümkündür⁷⁴.

Ordu Reformu Asker Siyasetçiliğe Evrimi

Marius'un ordu reformu İÖ II. yüzyıl krizinin ortaya çıkardığı toplumsal dönüşümün yarattığı koşullarda orduya insan kaynağı bulmak için geçici bir çözüm niteliği taşır. Gracchuslar, *assudui* çiftçilerin tekrar mülk sahibi kılarak ordunun ve devlet yönetiminde etkili hale gelmesini reform programlarıyla amaçlasalar da hareketin başarısızlığa uğramasının ve *assudui*nin bu dönemde hızla proletarileşmesinin Marius'u bu çözüme ittiğini söylemek yanlış olmaz⁷⁵. Orduya kaydolan *proleterii* sayısı az olsa da

⁷⁰ Liv. XXII.57.9-11; XXIII.14.3-4; Kaya 2006, s.343.

⁷¹ Marius öncesi Roma ordusu için bk. Kaya 2006, s.324-352. İÖ 241 yılındaki reforma değin toplamda 193 *centurianın* 98'nin en zengin yurttaşlardan müteşekkil I. Sınıf censusuna dahil (prima classis) yurttaşlardan terkip edilmesi itibarıyla tam manasıyla zenginlerin hakimiyetindeki *centuria* meclisi, İÖ 241'deki reform sonucunda birinci sınıfın oy birimi 88 *centuriaya* indirilmiş, bu nedenle en zenginler mutlak çoğunluk için diğer sınıflardan *centuriaların* desteğini aramak durumunda kalmışlardır. Bunun için bk. Taylor 1957, s.337-354.

⁷² Gabba 1976, s.3-7 II. Kartaca Savaşı sırasında ve İÖ II. yüzyılın son çeyreğinden önce 5. Sınıfa kayıtlı olmada aranan mülkiyet şartının düşürülerek bu sınıfa yurttaşların sayısının artırılarak aslında *proleterii*nin askere alındığını işaret eder. Ayrıca bk. Mattingly 1937, s.104.

⁷³ Marius, seçimlerde *nobilitasın* başarısızlığını vurgulamak amacıyla Iugurtha'yı kısa zamanda etkisiz hale getirme sözünü vermişti bk. Sall. Iug. LXIV.5; Cic. off. III.79.

⁷⁴ Flor. ept. I.36.13 "Marius'un aşağı seviyeden bir adamdan beklenileceği gibi vatandaşların en yoksul kesimlerinden adamları silah altına alarak ordusunu güçlendirdi" (...postremo Marius auctis admodum copiis, cum pro obscuritate generi sui capite census sacramento adegisset,...) ifadesine yer verirken Sall. Iug. LXXXVI.2-4'te, özetle, bazı kişilerin Marius'un yoksul kesimden asker toplanmasının nedenini görev için hazır iyi adam yani mal mülk sahibi kişi yokluğuna bağladığını, kimisinin de onu destekleyen yoksullara iyilik amacıyla hareket ettiğini yazar. Ayrıca, yoksul kesimin desteğini almanın bu insanların muhtaç olmaları hasebiyle kendilerine verilecek her şeye razı olmalarından ötürü kullanışlı bulur.

⁷⁵ Brunt 1988, s.253-256'da Roma ordusunun kırsal kesimden gelen vatandaş ve müttefiklere dayandığını vurgulayarak şehirdeki *proleterii*nin Marius reformunda ve sonrasında silah alınanların çok azını teşkil ettiğini, reforma rağmen gönüllülerden ziyade asker celbinin eski usule göre devam ettiğini belirtir. Bu iddia, beraberinde *proleterinin* ikametinin yalnızca Roma şehriyle sınırlı olduğu sorusunu ortaya çıkarır. Bununla beraber, Marius'un reformunun ortaya çıkan *assudui* kısıtından kaynaklandığını kabul etmektedir bk. Brunt 2001, s.406 vd; Gabba 1976, s.9-12. Buna karşı Rich 1983, s.287-331'de özetle Gracchus reformlarının genel anlamda köleci işgücüne karşı özgür üretici sayısını arttırmaktan ileri geldiğini ve *assudui* sayısının azalmasını İÖ I. yüzyılda yaşanan bir olgu olduğunu, bu nedenle, Marius'un reformunu *assudui* kıtlığından değil popülaritesini yitirmek istemeyen bir siyasetçinin hamlesi gibi görür.

ve kendi döneminde eski usulle celbe devam edilse de⁷⁶ reformun yol açtığı sonuçlar şahsi kariyeri ve geleneksel Roma siyasetini kökten şekillendirecek etkilere sahiptir. Marius, her şeyden önce komutanı uğruna savaşan askerleriyle siyasi güç devşirmeye çalışan asker siyasetçilerin öncüsü haline gelmiştir⁷⁷. Bu reformu takip eden süreçte, Roma'da meydana gelen toplumsal sorunlara çözüm olarak önerilen Gracchus arazi reformunun bir parçasını teşkil eden koloni kurulması, Marius'un *veteranus* askerleri için bir tür ikramiye gibi düşünülerek tekrar yürürlüğe girmiştir⁷⁸. Marius, senato oligarşisinin manevraları karşısında askerlerini siyasi çekişmelerde güç unsuru olarak kullanmaktan kaçınmamış⁷⁹, kendinden sonraki Sulla, Pompeius ve Caesar için örnek teşkil etmiştir⁸⁰. Senatonun iç siyasetteki talepleri görmezden gelerek *populares* üzerinde bir baskı unsuruna dönüştürdüğü *senatus consultum ultimumun* yanında senatörlerin Iugurtha meselesinde en bariz örneklerini sergiledikleri yolsuzluk ve başarısızlıkların⁸¹ halkın Gracchus sonrası dönemde senato yönetimine karşı duyduğu güvensizliği perçinlediği ileri sürülebilir. Bunun yanında, Cimberler ve Teutonların yaklaşık on üç yıl boyunca yarattıkları dış tehdit, hiç kuşkusuz Marius'un karizmatik liderliğinin inşasını hızlandırdı⁸². Bu dönemi izleyen süreçte Marius'un *popularis* politikalara yabancılaşmasının en önemli göstergesi Müttefikler Savaşındaki tutumudur⁸³. Sonuç itibarıyla, Marius, erken kariyerinde Roma siyasi yapısının önemli iç çelişkilerinden *nobilitas* ve *equites* arasındaki ayrıkların yarattığı siyasi fırsatlardan yararlandı. Onun takip eden süreçte asker siyasetçi kimliğiyle Roma siyasetinde hâkim konuma yükselebilmesinde iç siyasi dinamiklerin ve ortaya koyduğu ordu reformun yanında dış tehdidin de belirli bir etkisinin bulunduğu ileri sürülebilir⁸⁴.

⁷⁶ Marius döneminde de orduya alımın temelde zenginliğe dayandığına dair bk. Kaya 2006, s.352; Rich 1983, s.324; Brunt 1988, s.255.

⁷⁷ Mommsen 1863, s.203.

⁷⁸ Aur. Vict. Vir. ill. LXXIII.1-5, App. Civ. I.29-30. Marius'un askerleriyle kurduğu ilişki *clientela* ilişkisini akla getirmektedir bk. Gabba 1976, s.26 vd.

⁷⁹ Mommsen 1863, s.164vd Gracchus sonrası ortaya çıkan durumda Roma'da rejimin oligarşi veya tiranlık arasında seçim yapmak durumunda kaldığını senato ve *nobilitas* sınıfında vücut bulan oligarşinin siyaseten yaşadığı tükenmişliğin Marius gibi halk desteğine sahip *tyrannisi* ortaya çıkardığını ileri sürer.

⁸⁰ Marius'un *veteranus* askerlerini siyaseten kullanması üzerine bk. Liv. Per. LXIX.1; Cic. Sest. XXXVII; App. Civ. I.29; Brunt 1988, s.257 vd; Gabba 1976, s.16 vd.

⁸¹ Marius döneminde Iugurtha olayından başka Sicilya'daki Tryphon liderliğindeki köle isyanı, Kilikyalı korsan Athenion'un faaliyetleri vuku bulmuştur bk. Mommsen 1863, s.139-144.

⁸² İÖ 113te kuzeyden güneye göç eden Cimberler ve Teutonlar Illyricum eyaletinde *consul* Carbo'yu ve İÖ 109'da *consul* M. Junius Silanus'u Gallia Transalpina'da yenilgiye uğratmıştır bk. Plut. Mar. XVI.5, Liv. Per. LXV, Vell. II.12.2, Diod. XXXIV-XXXV.37. Bu kavimler Marius'un İÖ 104-101 yılları arasında giriştiği savaşlarla mağlup edilene dek Roma üzerinde tehdit oluşturmuştur. Bu konuda Flor. Ept. I. 37.5'te Marius bu çağda yetişmemiş olsaydı Roma'nın çökeceğini (Actum erat, nisi Marius illi saeculo contigisset) belirtir.

⁸³ Frank 1955, s.149-152.

⁸⁴ Roma'nın İtalya hakimiyetini kurması ve sonrasında I. Kartaca Savaşı sonrasında ilk denizaşırı eyaletlerini tesis etmesiyle *equitesin* ekonomik yayılımının artmasına mukabil siyasi alanda da senato yönetimiyle de karşı karşıya gelmeye başladığı anlaşılmaktadır. Ekonomik kazancın siyasi

Bir Asker Siyasetçinin Doğuşu: Gaius Marius

Senato dışındaki *equitisten* Iugurtha savaşından itibaren aldığı güçlü desteğin Marius'a senatodan ve atlı sınıftan gelen destek Iugurtha Savaşı'ndan itibaren çok arttı. Onun bir asker siyasetçi olarak yönünü tayin etmesinde bu desteğin etkisi inkâr edilemez⁸⁵. Atlı sınıfının senato oligarşisinin yönetimdeki başarısızlığına karşı Iugurtha Savaşı'nda *popularesin* yanında yer alması iç siyasi çatışmayı şiddetlendirmiştir. Buna karşı *nobilitas*, Gracchus reform hareketinin önemli bir parçasını teşkil eden rüşvet davalarına seçilen atlılardan (*equites*) teşkil eden jüri'lere dair düzenlemede bir değişiklik yapmak istemiştir. İÖ 122'de Gaius Gracchus döneminde çıkarılan⁸⁶ *Lex de Repetundis*, Roma'nın müttefik topluluklarına, kişi bazında ve yahut delege yoluyla Romalı eski magistratları, senatörleri, oğullarını zimmete usulsüz mal geçirmekten dava edebilme hakkını vermiştir. İÖ 149'daki *Lex Calpurnia*'da yalnızca rüşvet alınan bedel ödenirken, İÖ 122 tarihli yasa uyarınca rüşvet alınan bedelin iki katının ödeneceği hükme bağlanmıştır⁸⁷. İÖ 106 yılı *consulu* Q. Servilius Caepio, rüşvet davaları jürilerine senatörlerin de dahil edilmesini sağlayan bir yasa çıkarmıştır. Diğer bir deyişle Gaius Gracchus'un senatör olmayan atlılara tanıdığı ayrıcalığı kısıtlama yoluna gidilmiştir⁸⁸. İÖ 104 veya İÖ 101'de⁸⁹ halk tribunu Gaius Servilius Glaucia tarafından çıkarılan *Lex Servilia Glaucia* dava sürecine yeni prosedürler eklemiş ve rüşvet davalarında jürilerin tekrar senatör olmayan atlı sınıfı mensuplarından kurulmasını sağlamıştır⁹⁰. Buradan hareketle, atlıların *nobilitasın* saldırısını Marius'a destek vererek aşma yolunu tuttuğu düşünülebilir. İç siyasetin arka planında Senato, atlılar ve halk hareketinin arasındaki çatışmaların tayin edici rolü hala görülebilse de Geç Roma Cumhuriyeti'nde Marius ile beraber başlayan asker siyasetçi hakimiyeti, Cumhuriyeti iç savaşlarla yıkılışa sürüklemiştir⁹¹.

Sonuç

Marius'un Roma siyaset sahnesine çıktığı dönem Gaius Gracchus'un öncülüğündeki *populares* hareketinin senato oligarşisi tarafından çeşitli yöntemlerle

yansıması ilk defa II. Kartaca Savaşı öncesi çıkarılan *Lex Claudia* ile görülmüştür, ilgili yasa senatörleri büyük çapta ticaretten men etmiştir. Brunt 1988, s.173; Hill 1952, s.50; Davenport 2019, s.44. *Equitesin* Gracchus öncesinde dış politikaya etkisini gösteren en belirgin olaylar İÖ 146'da Kartaca ve Korinthos'un yıkılışıdır bk. Mommsen 1863, s.52.

⁸⁵ Hill 1952, s.121 vd; Bicknell 1969, s.345; Carney 1961, s.25 vd; Badian 1962, s.214 vd; Evans 1995, s.88 vd; Lintott 2006, s.90 vd.

⁸⁶ İÖ 122 yılı halk *tribunlarından* M. Acilius Glabrio tarafından teklif edilmesi nedeniyle *Lex Acilia Repetundarum* adıyla da bilinmektedir. Detaylı tartışma için bk. Stockton 1979, s.138-153.

⁸⁷ FIRA, 66 (III.10.59); Sherwin-White 1972, s.90.

⁸⁸ Cic. inv. I.92; De orat. II. 199; Cassiod. Chron. 648; Obseq. Prod. 41; Broughton 1951, s.553. Caepio'nun yasasının arka planında yer alan kendisinin yaptığı yolsuzluk üzerine bk. Lintott 2006, s.92-94; ayrıca bk. Lintott 1981, s.186 vd.

⁸⁹ Lintott 1981, s.189'da yasayı İÖ 104 yılına tarihlendirse de Broughton 1951, s. 573'te önerdiği tarih İÖ 101'dir.

⁹⁰ *Lex Glaucia* ile jürilerin tekrar senatör olmayan *equites* sınıfı mensuplarına terkip edilmesi hakkında bk. Cic. Brut. 224; Ascon. 21; 79.

⁹¹ Kaya 2017, s.811 vd.

bastırıldığı bir zaman dilimini kapsamaktadır. Marius, kariyerinin başında atik bir asker ve halkçı bir tribün portresi çizmiştir. Tribunluğunda teklif ettiği oy güvenliğini sağlayan yasa ile temsildeki bağımsızlığı sağlamlaştırırken, Gaius Gracchus'un tahıl yasasını tekrar düzenleyen yasaya karşı çıkarken de *populares* siyasetini takip ettiği anlaşılmaktadır. Gracchusların belirlediği *populares* kriterlerine zaman zaman başvurursa da senatonun Gracchus liderliğindeki *populares* hareketine karşı aldığı tutum ve sonrasında izlediği yönetim, onu, askeri becerileriyle Iugurtha savaşında elde ettiği ününü siyasi alanda daha fazla kullanmaya itmiş, askerlerine dayanarak senato karşısında kendi politikasını izlemeye çalışmıştır. Nitekim, kendisini *consulluğa* taşıyan etken *popularis* siyasetçi kimliğinden ziyade komuta becerisi ve stratejik dehasıdır. Marius'un *popularis* kimliğinden uzaklaştığı, otoritesini tartışılmaz biçimde tesis ettiği Cimber-Teuton savaşları sonrasında halkçı *tribunus plebis* Satriinus'u bir *senatus consultum ultimumla* katletmesi ve müttefikler savaşında takındığı tutumdan açık bir şekilde görülebilmektedir. Şiddet dengesinin yarattığı siyasi iklim, Cumhuriyetin sonuna değin aralıklarla sürecek iç savaşlar dönemini de beraberinde getirmiştir.

KAYNAKLAR

a. Eskiçağ Kaynakları

- Ascon. Asconius Commentaries on Speeches of Cicero, Transl. R.G. Lewis, ed. A.C. Clark Oxford, 2006.
- App. Civ. Appianus, *Bella Civilia*. Şurada: Appian, Roman History, Volume III- IV, Transl. H. White, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1913. (Loeb Classical Library)
- Cassiod. Chron. Cassiodori Senatoris Chronica ad DXIX, Rec. Th. Mommsen MGH. AA. Berolini, 1894. T. XI. Vol. II., 120–161.
- Cic. Ad Fam M. T. Cicero, *Ad Familiares*. Cicero, Letters to Friends, Vols. I-III. Ed.-Transl. D. R. S. Bailey, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2001. (Loeb Classical Library)
- Cic. Brut. M. T. Cicero, *Brutus*. Şurada: Cicero, *Brutus*, Orator, Ed.-Transl. G. L. Hendrickson – H. M. Hubbell, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1939. (Loeb Classical Library)
- Cic. De orat. M. T. Cicero, *De Oratore*. Cicero, On the Orator, Vols. I-II. Ed.-Transl. E. W. Sutton – H. Rackham, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1942 (Loeb Classical Library)
- Cic. inv. M. T. Cicero. On Invention. The Best Kind of Orator. Topics. Transl H. M. Hubbell. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1949. (Loeb Classical Library)
- Cic. leg. M. T. Cicero, *De Legibus*. Şurada: Cicero, On the Republic, On the Laws, Ed.-Transl. C. W. Keyes, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1928. (Loeb Classical Library)
- Cic. off. Cicero, *De Officiis*. Cicero, On Duties, Transl. W. Miller, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1913. (Loeb Classical Library)
- Cic. Planc. Cicero, *Pro Plancio*. Şurada: Cicero, *Pro Archia*, *Post Reditum in Senatu*, *Post Reditum ad Quirites*, *De Domo Sua*, *De Haruspicum Responsis*, *Pro Plancio*, Transl. N. H. Watts, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1923. (Loeb Classical Library)
- Cic. Rep. Cicero, *De Re Republica*. Şurada: Cicero, On the Republic, On the Laws, Ed. -Transl. C. W. Keyes, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1928 (Loeb Classical Library)
- Cic. Sest. Cicero, *Pro Sestio*. Şurada: Cicero, *Pro Sestio*, In *Vatinium*, Transl. R. Gardner, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1958. (Loeb Classical Library)
- Cic Verr. Cicero, *In Verrem*. Şurada: Cicero, The Verrine Orations, Volume I: Against Caecilius. Against Verres, Part 1; Part 2, Books 1-2. Transl. L. H. G. Greenwood, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1928. (Loeb Classical Library)

- Diod. Diodorus Siculus, *Bibliotheca Historica*. Diodorus Siculus, *Library of History*, Volume I: Books 1-2, Transl. C. H. Oldfather, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1933. (Loeb Classical Library)
- Dion. Hal. Dionysios Halikarnassos, *Romaike Archaialogia*. Dionysius of Halicarnassus, *Roman Antiquities*, Volume I: Books 1-2, Transl. E. Cary, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1937. (Loeb Classical Library)
- FIRA *Fontes Iuris Romani Antiqui (FIRA)*, 7. Edn., Ed.C. G. Bruns, Tubingae I.C.B. Mohrii, Tübingen, 1909.
- Liv. Titus Livius, *Ab Urbe Condita*. Livy, *History of Rome*, Transl. C. Roberts, New York, E. P. Dutton and Co., New York, 1912-
Livy, *History of Rome by Titus Livius*, books nine to twenty-six, Transl. D. Spillan, C. Edmonds, John Child and son printers, London, 1849.
- Liv. Per. Livius, *Periochae*. Livy, *Rome's Mediterranean Empire Books 41-45 and the Periochae*, Transl. J. D. Chaplin, Oxford World Classics, Oxford University Press, 2009.
- Macr. Sat. Ambrosius Theodosius Macrobius, *Saturnalia*. Macrobius, *Saturnalia*, Volume I: Books 1-2, Ed.- Transl. R. A. Kaster, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2011. (Loeb Classical Library)
- Obseq. Prod. Julius Obsequens *Prodigiorum liber Livy*, Julius Obsequens. *History of Rome*, Volume XIV: Summaries. Fragments. Julius Obsequens. *General Index*. Transl. A. C. Schlesinger. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1959. (Loeb Classical Library)
- Plut. Mar. Plutarkhos, *Marius*. Şurada: Plutarch, *Lives*, Volume IX: Demetrius and Antony, Pyrrhus and Gaius Marius, Transl. B. Perrin, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1920. (Loeb Classical Library)
- Sall. hist. Gaius Sallustius Crispus, *Historiarum Fragmenta*. Şurada: Sallust, *Fragments of the Histories*, *Letters to Caesar*, Ed.-Transl. J. T. Ramsey, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2015. (Loeb Classical Library)
- Sall. Iug. Gaius Sallustius Crispus, *Bellum Iugurthinum*. Şurada: Sallust, *The War with Catiline*, *The War with Jugurtha*, Ed. J. T. Ramsey, Transl. J. C. Rolfe, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2013. (Loeb Classical Library)
- Val. Max. Valerius Maximus, *Factorum et Dictorum Memorabilium*. Valerius Maximus. *Memorable Doings and Sayings*, Volume I: Books 1-5. Ed.- Transl. D. R. S. Bailey, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2000. (Loeb Classical Library)

Bir Asker Siyasetçinin Doğuşu: Gaius Marius

- Vell. Velleius Paterculus, *Historiae Romanae*. Şurada: Velleius Paterculus, *Compendium of Roman History, Res Gestae Divi Augusti*, Transl. F. W. Shipley, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1924. (Loeb Classical Library)
- Aur. Vict. Vir. ill. Pseudo-Aurelius Victor, *De Viris Illustribus*. Ed. F. Pichlmayr. Leipzig, 1911. (Teubner)

b. Modern Araştırmalar

- Astin 1967 A. E. Astin, *Scipio Aemilianus*, Oxford.
- Badian 1958 E. Badian, *Foreign Clientelae*, Oxford.
- Badian 1972 E. Badian, *Publicans and Sinners: Private Enterprise in the Service of the Roman Republic*, Cornell University Press, New York.
- Badian 1963-1964 E. Badian, "Marius and Nobels", *DUJ* 25, s. 141-154.
- Badian 1999 E. Badian, "Provincia/Province". *The Oxford Ancient Dictionary*, s. 12-65.
- Bicknell 1969 P. Bicknell, "Marius, the Metelli, and the lex Maria Tabellaria", *Latomus*, Vol. 28, No.2, s. 327-348.
- Boyana 2018 H. Boyana, "Gaius Sallustius Crispus'un Bellum Iugurthinum Adlı Eseri Üzerine Değerlendirmeler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt 33, Sayı 2, s. 335-356.
- Broughton 1951 T.R. Broughton, *The Magistrates of The Roman Republic*, Vol. I, American Philological Association, New York.
- Brunt 1988 P.A. Brunt, *The Fall of the Roman Republic and Related Essays*, Oxford.
- Brunt 2001 P.A. Brunt, *Italian Manpower 225 BC-A.D 14*, Oxford.
- Carney 1960 T.F. Carney, "Plutarch's Style in the Marius", *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 80, s. 24-31.
- Carney 1961 T.F. Carney, *A Biography of C. Marius*, Assen.
- Coles 2020 A. Coles, "Roman Colonies in Republic and Empire", *Ancient History*, Vol.3, No.1, s. 1-119.
- Davenport 2019 C. Davenport, *A History of the Roman Equestrian Order*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Demir 2021 O. Demir, *Roma Cumhuriyeti'nde İki Kutuplu Siyaset: Senatus-Populares (İÖ 509- İÖ 121)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Demircioğlu 2019 H. Demircioğlu, *Roma Tarihi I*. Ankara.
- Douglas 1959 A. E. Douglas, "The Legislation of Spurius Thorius", *The American Journal of Philology*, Vol. 77, No. 4, s. 376-395.
- Eren 2018 S. Eren, "Senatus Consultum Ultimum: Eski Roma'da Olağanüstü Yönetim Kararı", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 2, s. 1125-

- 1145.
- Evans 1995 R. J. Evans, *Gaius Marius a Political Biography*, Doctoral Thesis, University of South Africa, Pretoria.
- Frank 1955 E. Frank, "Marius and the Roman Nobility", *The Classical Journal*, 50/4, s. 149-152.
- Gabba 1976 E. Gabba, *Republican Rome, the Army, and the Allies*, Transl. P.J. Cuff, Berkley.
- Hadrill 1989 A. Wallace-Hadrill, "Patronage in Roman Society: from Republic to Empire". *Patronage in the Ancient Society*, Ed. A. Wallace-Hadrill, London.
- Harris 1991 W. Harris, *War and Imperialism in Republican Rome 327-70 B.C.*, Paperback Edition, Clarendon Press, Oxford.
- Hill 1952 H. Hill, *The Roman Middle Class in the Republican Period*, Basil Blackwell, Oxford.
- Kaya 2005 M. A. Kaya, "Anadolu'da Roma Eyaletleri: Sınırlar ve Roma Yönetimi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı 38, s. 11-30.
- Kaya 2006 M. A. Kaya, "Marius Reformlarından Önce Roma Ordusu". *Doğumunun 65. Yılında Prof. Dr. Tuncer Baykara'ya Armağan/Tarih Yazıları*, Ed. M. A. Erdoğan, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, s. 324-352.
- Kaya 2009 M. A. Kaya, "Anadolu'da Roma Egemenliği (İÖ 205-25)" *Doğu Batı*, 49/11, Romalılar I, s. 196-233.
- Kaya 2017 M. Kaya, "Roma Cumhuriyeti'nin İÖ 80'li Yılları: Siyaset, Darbeler ve İç Savaş". *Uluslararası Darbe Sempozyumu*, Ed. M. Aslan, R.K. Haykıran, A. Bilgenoğlu, M. Çeken, A. E. Dingil, Cilt 2, Aydın, s. 807-828.
- Kaya 2019 M. A. Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi III: Hellenistik Dönem*, İstanbul.
- Karahan 2020 Ü. O. Karahan, "Hellen ve Roma Dünyasında Patronus-Cliens İlişkisi", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 44, s. 527-546.
- Küçük 2015 E. Küçük, "Roma Halkının İki Özgürlük Kalesi: 'Provocatio ad Populum' ve 'Tribunus Plebis'", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, s. 127-144
- Last 1932 H. Last, "Gaius Gracchus". *The Cambridge Ancient History*, 1st Edn., Ed. S.A. Cook, F.E. Adcock, M.P. Charlesworth, Vol. 9. The Roman Republic, 133-44 B.C., Cambridge University Press, Cambridge, s. 40-101.
- Lintott 1981 A. Lintott, "The leges de repetundis and associate measures under the Republic", *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*, Band 98, s. 162-212.

Bir Asker Siyasetçinin Doğuşu: Gaius Marius

- Lintott 1999 A. Lintott, "Ambitius". *The Oxford Classical Dictionary*, s. 70-71.
- Lintott 2006 A. Lintott, "Political History, 146-95 B.C.", *The Cambridge Ancient History*, 2nd Edn., Ed. J. Crook, A. Lintott, E. Rawson, Vol. 9 The Last Age of the Roman Republic, 146-43 B.C., Cambridge University Press, Cambridge, s. 40-103.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ*, Vol. 1: Text, Vol. 2: Notes, Princeton University Press, Princeton.
- Mattingly 1937 H. Mattingly, "The Property Qualifications of the Roman Classes", *The Journal of Roman Studies*, Vol.27, No.2, s. 99-107.
- Meier 1965 C. Meier, "Populares". *Paulys Realencyclopädie Der Classischen Altertumwissenschaft*, Supplement Band X, s. 549-615.
- Meier 1966 C. Meier, *Respublica Amissa*, Wiesbaden.
- Millar 1998 F. Millar, *The Crowd in Rome in the Late Republic*, Ann Arbor.
- Mills 1974 C. Mills, İktidar Seçkinleri, Çev. Ü. Oskay, İstanbul, 1974.
- Mommsen 1863 T. Mommsen, *The History of Rome*, Vol. III, Transl. W. Dickson, Cambridge University Press, Cambridge.
- Pelling 1986 C.B.R. Pelling, "Plutarch and Roman Politics". *Past Perspective: Studies in Greek and Roman Historical Writing*, ed. I.S. Moxon, J.D. Smart, A.J. Woodman, Cambridge, s.159-187.
- Perelli 1982 L. Perelli, *Il movimento popolare nell'ultimo secolo della repubblica*, Turin, 1982.
- Plaumann 1913 G. Plaumann, "Das sogenannte Senatus consultum ultimum, die Quasidiktatur der späteren römischen Republik", *Klio*, vol.13, s. 321-386.
- Purser 1899 L.C. Purser, "Professor Ellis's Edition of Velleius", *Hermathena*, Vol.10, No.25, s. 369-396.
- Rich 1983 J. W. Rich, "The Supposed Roman Manpower Shortage of the Later Second Century", *Historia*, 32/3, s. 287-331.
- Richardson 2004 J.S. Richardson, *Hispaniae: Spain and the Development of Roman Imperialism 218-82 BC*, Cambridge.
- Rowland 1964 R.J. Rowland, *Roman Grain Legislation 133-50 B.C., Disseratation*, University of Pensilvania, Philadelphia.
- Rowland 1965 R. Rowland, "C. Gracchus and the Equites", *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, Vol.96, s. 361-373
- Scullard 2011 H.H. Scullard, *From Gracchi to Nero, A History of Rome from 133 B.C. to A.D. 68*, Taylor & Francis e-Library, Routledge, New York.

- Schovánek 1972 J. Schovánek, The Date of M. Octavius and His "Lex Frumentaria" *Historia*, Band 21, Heft 2, s. 235-243.
- Shatzman 1974 I. Shatzman, *Scaurus, Marius and The Metelli: A Prosopographical-Factional Case*, Ancient Society, Vol. 5, s. 197-222.
- Shatzman 1975 I. Shatzman, *Senatorial Wealth and Roman Politics*, Bruxelles.
- Sherwin-White 1972 A. N. Sherwin-White, "The Date of the Lex Repetundarum and Its Consequences", *The Journal of Roman Studies*, Vol. 62, s. 83-99.
- Stockton 1979 D. Stockton, *The Gracchi*, Clarendon Press, Oxford.
- Taşdöner 2017 K. Taşdöner, *Anadolu'da Roma Eyaletleri: Augustus Dönemi*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul.
- Taylor 1957 L. R. Taylor, "The Centuriate Assembly before and after the Reform" *The American Journal of Philology*, Vol. 78 No.4, s.
- Taylor 1962 L.R. Taylor, "Forerunners of the Gracchi", *The Journal of Roman Studies*, Vol.52, 1962, 19-27.
- Weynand 1935 R. Weynand, "Nachtrage –Marius". *Paulys Realencyclopädie Der Classischen Altertumwissenschaft*, Supplement Band VI, 1935, 1363-1425.
- Wiseman 1971 P. Wiseman, *New Men in the Roman Senate 139 B.C. - 14 A.D.*, Oxford.

SUMMARY

The period had begun with ferocious repression of *populares* movement under the leadership of Gracchus brothers by the senate in 121 BC. showed dissolution of conventional polarism embodied around *optimates* and *populares*. Gaius Marius was a publicanist *novus homo* who benefited from the *clientelae* as a traditional relationship within political power balance in the Late Republic. In addition, he was the founder of the warlord politician tradition which was highly related to the political crisis in post Gracchan period. Born into an equester family in Arpium, Marius began his political career as remarkable *popularis* with his laws on voting and resistance against a corn law limiting C. Gracchus's previous provision. Because of his attitude to L. Caecilius Metellus during the tribuneship, Marius showed typical popular politician features: recklessness to traditional relation, like clientelism, and vehement dedication to *populi causa*. Following the tribuneship, he was elected as *praetor* which was a curule magistrate post therefore it elevated him among senatorial ranks. During his praetorial office in Spain because of his success and honesty, Marius' popularity raised among Roman plebs. Thanks to his fame and relations with prominent equestrian businessmen, Marius had a chance to acquire a marriage line between respectable patrician family Iulii Caesars.

After the suppression of the Gracchan reformation movement, the senatorial oligarchy became the sole decision-maker on state affairs. In addition to the relative stillness of popular movement in the post-Gracchan era, the domestic policy of the Roman

Bir Asker Siyasetçinin Doğuşu: Gaius Marius

Republic in this period was shaped by security needing and opportunism. Senatorial oligarchy aimed to eventually defunct Gracchan agrarian reforms with a series of bills in 119 and 111 B.C. The senatorial rule in post Gracchan period was mainly shaken by external events and domestic opposition triggered by them. Numidian War started by reason of prince Iugurtha's expansionism and his ambition for being sole ruler of Numidian kingdom against previous treaties of which Rome was the mediator. Thanks to his friends in the Roman nobility, Iugurtha could continue the war against his counterparts and manage to delay Roman military intervention 111 B.C. After the capture of his opponent's capital, Cirta, and the massacre of Italians and Roman businessmen, the senate dragged into a war against the ambitious prince. Although consul Bestia's some victories, Iugurtha secured to make a mild agreement with Romans. Tribune of people C. Memmius protested the agreement and accused senators and consul of corruption. Memmius carried a bill regarding taking Iugurtha's testimony about his corruptive activities and voicing the names of his friends before the assembly of people. Even though Iugurtha came to Rome and stood before assembly his testimony was blocked by another corrupted tribune's veto. The sheer degradation of people assembly by Iugurtha and corrupted nobles evoked hostile feelings against arrogant senators and rose people's need for a popular leader who devoted himself to *populi causa*.

Marius was involved in the Iugurthine War in 109 B.C. as lieutenant of consul Q. Caecilius Metellus. Although his commander followed a cautious strategy against Iugurtha, Marius audaciously acted in warfare. Because of his success and bravery, he also gained a large group of supporters between civilians and soldiers of equestrian rank in North Africa. Thanks to his popularity and people's hate against corrupted senators he was elected as consul in 107 B.C. The most important act on the inauguration of warlord politician tradition was realized in this consular year. Marius collected soldiers among ranks of *proleterii* who the poorest class in Roman society were. With this deed not only did he change the traditional wealth-based military system but also the very essence of Roman politics. He created client soldiers who were dependent on their commanders. Commanders of such armies used their soldiers not only in military operations but also in their political aims. Reasons for Marius' military reform mainly were rooted in the collapse of *assidui*, the backbone of the Roman army, and the dysfunctionalities of Gracchus agrarian reform by senatorial oligarchy.

Marius had begun his carrier as a *popularis* and used *clientelae* as a political tool. He elaborated his political abilities with his extraordinary military skills and his supporters among equestrian rank. With the series of failures of senatorial rule in the 2nd century B.C. in domestic and external affairs, Marius changed his political position by relying on popular and equestrian support towards him. His new method in the political area was shaped by his military reform. Although he deployed popular methods in his general domestic policy, he mainly used and rested on his proletarian soldiers. Afterward the reform he became a role model for his successors such as Sulla, Pompeius, and Caesar in various aspects.